

Handlingsplan om det psykososiale barnehagemiljøet

MOBBING OG KRENKELSER

Våland-barnehagene, Hinna-barnehagene, Hundvåg-barnehagene,
Kvaleberg-barnehagene, Sunde-Kvernevik-barnehagene

Revidert 21.04.2023

Innholdsfortegnelse

INNLEDNING	2
MÅLSETTINGER	2
MOBBING I BARNEHAGEN	4
KRENKENDE ATFERD I BARNEHAGEN	5
MÅL FOR BARNEHAGENES ARBEID MOT MOBBING OG KRENKELSER:	6
I våre barnehager skal alle barna få oppleve:	6
FOREBYGGENDE ARBEID	6
Hva forventes av den voksne i våre barnehager:	7
HVORDAN AVDEKKE MOBBING OG KRENKENDE ATFERD	8
VOKSNE SOM KRENKER OG MOBBER	8
TILTAK NÅR MOBBING/KRENKENDE ATFERD OPPSTÅR:	9
TILTAK AKTIVITETSPLIKT	9
LITTERATUR/MATERIELL	11
For de voksne:	11
For barna:	11
Annet materiell:	12
VEDLEGG	13
Tiltaksplan når mobbing /krenkelser skjer	13
Referat fra møte vedrørende mobbing/krenkende atferd i barnehagen	14
Sjekkliste 1: Personalets relasjon til barna	15
Sjekkliste 2: Psykososialt barnehagemiljø. Sjekkliste angående miljøet i barnehagen	16
Varslingsskjema vedrørende mobbing og krenkelser	16
Egenvurderingsskjema psykososialt barnehagemiljø	17

INNLEDNING

Denne planen beskriver hvordan virksomheten arbeider for å forhindre mobbing og krenkelser av barn i våre barnehager. Planen beskriver hva barnehagene skal gjøre for å forebygge, og gjenkjenne mobbing og krenkelser blant barn og voksne, samt hvilke tiltak som må gjøres dersom det forekommer mobbing eller krenkelser i våre barnehager.

Barnas fysiske og psykiske helse skal fremmes i barnehagene. Barnehagene skal bidra til barnas trivsel, livsglede, mestring og følelse av egenverd og forebygge krenkelser og mobbing. Om et barn opplever krenkelser eller mobbing, må barnehagene håndtere, stoppe og følge opp dette. (Rammeplanen, 2017)

Barnehagelovens bestemmelser om barnas psykososiale miljø handler ikke først og fremst om mobbing, men at barna har det trygt og godt i barnehagen basert på barnets subjektive oppfatning av barnehagemiljøet.

Å møte individets behov for omsorg, trygghet, tilhørighet og anerkjennelse og sikre at barn får ta del i og medvirker i et fellesskap, er viktige verdier som skal gjenspeiles i barnehagene. Barnehagene skal fremme demokrati, mangfold og gjensidig respekt, likestilling, bærekraftig utvikling, livsmestring og helse. (Rammeplanen, 2017)

Barnehagenes arbeid med barnehagemiljøet omfatter både det fysiske og det psykososiale miljøet. Barnehagene skal arbeide for å forhindre krenkelser og mistrivsel, og for at barnehagemiljøet bidrar positivt til barns helse, trivsel, lek og læring. Alle planer, tiltak og handlinger skal ha barnets beste som grunnleggende hensyn, jf. artikkel 3 i [barnekonvensjonen](#)

For at alle barn skal oppleve trygge og gode dager i barnehagene, er det nødvendig at de ansatte har kompetanse på å forebygge krenkelser og mobbing, og har plikt til å følge med. Alle voksne skal kjenne til virksomhetens krav og forventninger til sosialt kompetent atferd. Utvikling av sosial kompetanse krever at barnehagene og foreldrene samarbeider nært. Nært samarbeid er også en forutsetning om mobbeatferd observeres.

Personalet skal årlig evaluere sitt arbeid mot mobbing. Planen skal holdes oppdatert i forhold til de til enhver tid gjeldende retningslinjer.

MÅLSETTINGER

Målsettingene imøtekommer følgende krav i barnehageloven;

Barnehageloven § 41

Nulltoleranse og forebyggende arbeid

Barnehagen skal ikke godta krenkelser som for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering og trakassering. Alle som arbeider i barnehagen, skal gripe inn når et barn i barnehagen utsettes for slike krenkelser. Barnehagen skal forebygge tilfeller hvor

barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø ved å arbeide kontinuerlig for å fremme helsen, trivselen, leken og læringen til barna.

Barnehageloven § 42

Plikt til å sikre at barnehagebarna har et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø (aktivitetsplikt)

Alle som arbeider i barnehage virksomheten, skal følge med på hvordan barna i barnehagen har det. Alle som arbeider i barnehagene, skal melde fra til avdelingsleder dersom de får mistanke om eller kjennskap til at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø.

Virksomhetsleder skal melde fra til barnehageeieren i alvorlige tilfeller. Ved mistanke om eller kjennskap til at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø, skal barnehagen snarest undersøke saken. Når et barn eller foreldrene sier at barnet ikke har et trygt og godt barnehagemiljø, skal barnehagen undersøke saken og så langt det finnes egnede tiltak, sørge for at barnet får et trygt og godt barnehagemiljø. Det samme gjelder når en undersøkelse som barnehagen selv har satt i gang, viser at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø. Tiltakene skal velges på grunnlag av en konkret og faglig vurdering. Barnehagen skal lage en skriftlig plan når det skal gjøres tiltak i en sak. I planen skal det stå:

- a) hvilke problemer tiltakene skal løse
- b) hvilke tiltak barnehagen har planlagt
- c) når tiltakene skal gjennomføres
- d) hvem som skal gjennomføre tiltakene
- e) når tiltakene skal evalueres.

Barnehageloven § 43

Skjerpet aktivitetsplikt dersom en som arbeider i barnehagen, krenker et barn

Dersom en som arbeider i barnehagen, får mistanke om eller kjennskap til at en annen som arbeider i barnehagen, krenker et barn med for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering eller trakassering, skal vedkommende straks melde fra til avdelingsleder. Virksomhetsleder skal melde fra til barnehageeieren. Dersom en som arbeider i barnehagen, får mistanke om eller kjennskap til at avdelingsleder eller virksomhetsleder i barnehagen krenker et barn med for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering eller trakassering, skal vedkommende melde fra til barnehageeieren direkte.

Barns beste og retten til å bli hørt

Barnekonvensjonen art.3 og art. 12, Grunnloven § 104 og forvaltningsloven § 17 gir alle barn en rett til å bli hørt i saker som vedrører dem og at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn.

Artikkel 12 i barnekonvensjonen, barns rett til å gi uttrykk for sin mening.

Barnekonvensjonen artikkel 12: barnets rett til å bli hørt

Artikkel 3 i barnekonvensjonen, voksne skal gjøre det som er best for barn.

Barnekonvensjonen artikkel 3: barnets beste

MOBBING I BARNEHAGEN

Definisjon mobbing

«Mobbing av barn i barnehagen er handlinger fra voksne og/eller andre barn som krenker barnets opplevelse av å høre til og være en betydningsfull person for fellesskapet.»

Definisjonen kommer fra forskningsrapporten “Hele barnet, hele løpet; Mobbing i barnehagen”. Det er bevisst at ord som “gjentatt” og “over tid” ikke anvendes. Med tanke på små barn er det problematisk om mobbing må observeres over tid. En episode av ekskludering alene kan være utslagsgivende når det ses i sammenheng med andre opplevelser barnet har i eller utenfor barnehagen.

Det finnes andre definisjoner på mobbing hvor mobbingen må foregå over en periode, eller definisjoner hvor det presiseres hva mobbing ikke er, som tilfeldig erting. Med en ny forståelse og definisjon på mobbing åpnes det opp for en bredere forståelse av begrepet. Det er naturligvis ikke slik at alle former for erting og slåing i barnehagen er mobbing. Barn krangler, de utvikler seg, og situasjoner i lek og sosial omgang kan bli vanskelig. Dette er ikke nødvendigvis mobbing. I utgangspunktet er det barnets egen subjektive opplevelse som skal lyttes til for å vurdere når noe er mobbing. Det er de voksnes ansvar å snakke med barn om hva de føler og har opplevd, samt kunne vurdere forskjellen på tilfeldig krangling og strukturell utestengelse.

Mobbingen kan arte seg som:

- Fysisk som slag, spark, dytting og lugging
- psykisk plaging
- trakassering, krenkende ord og handlinger, ødelegge og gjemme ting for hverandre
- trusler
- erting
- hån som det å bli ledd av,
- negativ omtale/tiltale som det å bli kalt dumme ting
- utestenging

- ignorering

Det er ikke mobbing ved vilkårlig erting, enkelt episoder med konflikter eller slåssing, enkelttilfeller av utestenging m.m. Dette er noe som kan forekomme i barns lek og samspill, og er en del av barnas læring av sosiale normer, verdier og moral. Som oftest ordnes dette opp i etter hvert og uten problemer for noen av partene.

Eksempel: Når et barn sier eller gjør noe og ser at den andre blir lei seg og dermed stopper med det han/hun gjør, er det ikke mobbing. Det er derimot mobbing om barnet utnytter gråten eller sårbarheten og fortsetter sin adferd. Det et barn kan reagere kraftig på, kan prelle av på et annet.

KRENKENDE ATFERD I BARNEHAGEN

Definisjon krenkelser

Krenkelser brukes om negative ord eller handlinger som gjør at barn ikke føler seg inkludert i fellekapet med de andre barna. Det kan være enkelthendelser. Flere krenkende enkelthendelser rettet mot et barn kan, sett i sammenheng med definisjonen av mobbing, betraktes som mobbeatferd (Mobbeatferd i barnehage, Roland).

Hva som oppleves som krenkende ord og handlinger, er forskjellig fra person til person, og kan avhenge av blant annet alder, forutsetninger og bakgrunn. En kan se begynnende krenkende atferd fra barn i to-tre års alderen ved at de for eksempel ekskluderer og gjemmer seg for enkeltbarn, eller tar ting/ leker fra dem.

Forskning viser at det er vanlig at barn i denne alderen kan være fysisk aggressive ved at de biter, lugger eller kaster sand. Det kan derfor være mest meningsfullt å snakke om mobbing fra barna er fem-seks år, ettersom yngre barn ikke har samme bevissthetsnivå når det gjelder venner. For de yngste er det enda mer viktig å lære ønsket og inkluderende væremåte. Tre-åringene har gjerne ikke fullt utviklet selvregulering, og de har et begrenset verbalspråk.

Det trenger ikke være slik at alle former for erting og slåssing i barnehagen er mobbing. I utgangspunktet er det barnets egen subjektive opplevelse som skal lyttes til for å vurdere om noe er mobbeatferd. Det er de voksnes ansvar å snakke med barn om hva de føler og har opplevd, kunne vurdere forskjellen på tilfeldig kranling og strukturell utestengelse og så tidlig som mulig forhindre at krenkelser får utvikle seg til å bli mobbing.

MÅL FOR BARNEHAGENES ARBEID MOT MOBBING OG KRENKELSER:

- Alle skal ha rett til et godt fysisk og psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel og mestring. Alle skal oppleve å få hjelp og støtte så tidlig som mulig.
- Skape et miljø med nulltoleranse mot mobbing og krenkelser både blant barn, ansatte og foreldre.
- Øke personalets kunnskap om forebygging og håndtering av mobbing og krenkelser i barnehagen.
- Personalet skal ha kjennskap til «Handlingsplan om det psykososiale barnehagemiljø. Arbeid mot mobbing og krenkelser» og de tiltak som skal settes inn.
- Få til et konstruktivt samarbeide med foreldre angående mobbing og krenkelser.

I våre barnehager skal alle barna få oppleve:

- å ha venner
- å oppleve å bli møtt med varme, anerkjennelse og oppmuntring, slik at barna kjenner seg verdifulle.
- å bli møtt med respekt for den man er.
- å lære å knytte vennskap og opprettholde gode relasjoner.
- glede, omsorg og trygghet i barnehagehverdagen.
- et miljø som styrker barnas egen selvfølelse
- voksne som er bevisste på sitt ansvar for å forebygge og sette i gang tiltak mot mobbing i barnehagen.

FOREBYGGENDE ARBEID

Personalet skal arbeide for at vi har et godt og trygt miljø for alle i barnehagene og for at alle opplever gode menneskemøter.

Vi tar imot barn, foreldre, kollegaer og andre på en positiv og imøtekommende måte. Vi ønsker at alle skal føle seg velkommen i barnehagene. Dette gjør vi med å være behjelpelige, imøtekommende, lyttende og vise hverandre interesse. Vi viser hverandre respekt og er høflige mot hverandre.

Barnas synspunkter skal vektlegges i planlegging og vurdering i forhold til alder og modenhet:

Vi lytter og observerer hva barna er opptatt av eller interessert i. Barna er med på å utarbeide og samtale om trivselsregler, og hvordan vi skal ha det i barnehagene.

Vi lytter til barna og evaluerer sammen med dem. De vil dermed få en opplevelse av å ha innflytelse på hverdagen, og at «min» mening er betydningsfull.

Livsglede hører sammen med lykke og det å ha et meningsfullt liv. Det handler om glede og tilhørighetsfølelse, trygghet, det å føle seg vel, å oppleve en meningsfull hverdag, ulike kultur/natur opplevelser.

Hvordan oppnår vi dette?

- Snakke om hvem som er til stede/fraværende.
- Bordplassering og turkamerater, aldersinndelte grupper og temagrupper.
- Bevisst bruk av anerkjennende kommunikasjon i barnehagen
- Den voksne involverer seg med barna og er gode rollemodeller for barna i lek og aktiviteter.

Hva forventes av den voksne i våre barnehager:

- at vi har en forutsigbarhet i forhold til barnehagens planer og barnas individuelle behov.
- at vi skaper felles opplevelser; årshjul, turer, fester, etc.
- at vi har humor og glede i hverdagen, rom for spontanitet.
- at vi er bevisste på å; vise at du betyr noe, at den voksne bryr seg om deg.
- at vi gir individuell oppmerksomhet, ros og anerkjennelse fra voksne, ros og anerkjennelse i felles plenum.
- at vi bruker anerkjennende kommunikasjon og relasjonskompetanse i samspill med barna
- at vi snakker godt om personer som ikke er til stede.
- at vi har et godt foreldresamarbeid. God kontakt mellom foreldre og ansatte er en viktig trivselsfaktor for det enkelte barn.
- at alle voksne har kunnskap om viktigheten av tilvenning og tilknytning.
- at alle barn har en primærkontakt- legge til rette for en god start der barna har sin egen primærkontakt og en avtalt tilvenningsperiode ved oppstart. Dette skal sikre at hvert barn blir sett og møtt av voksne.
- at alle barn i våre barnehager skal ha venner
- at vi har fokus på de voksnes samspillsevner og på hvordan vi best mulig kan legge til rette for god utvikling og læring hos barna og for samspillet barna imellom.
- at voksne deltar aktivt i barnas lek
- at vi bruker jevnlig observasjon for å bevisstgjøre de voksne i relasjonen voksen – barn og for å bygge gode barn-barn relasjoner.
- at vi møter foresatte og barn med respekt og anerkjennelse.
- at vi bruker systematisk observasjon av enkeltbarn og barnegrupper. Vi bruker observasjonsskjema "ALLE MED", samt uformelle observasjoner i hverdagen.
- at vi bruker ulike kartleggingsverktøy for å kartlegge relasjoner f.eks. «Bussen» SSTEW (momenter fra denne tilpasset tema)
- at vi jobber bevisst med barns lek og samspill gjennom ulike opplegg som f.eks. Steg for Steg, Truls og Trine, Vennebøker, Vennekort, Være sammen (2-3 år og 4-5 år) og Småsteg
- at vi jobber med konfliktløsning, både hele gruppen, smågrupper og enkeltvis.
- at vi lærer barna å sette ord på følelsene, lærer barn som strever med frustrasjon / aggresjon alternative strategier. F.eks. materiellet Grønne tanker - glade barn
- at vi jobber systematisk med sosial kompetanse og barns samspill
- at vi har barnesamtaler om hvordan barna har det i barnehagen.

HVORDAN AVDEKKE MOBBING OG KRENKENDE ATFERD

De voksne i barnehagene skal jobbe sammen for å oppdage krenkende atferd, og kan gjøre dette ved å benytte flere av følgende tilnærminger:

1. Alle ansatte er tilstedeværende og deltakende voksne.
2. Det gjennomføres jevnlig barnesamtaler.
3. Det gjennomføres jevnlig foreldresamtaler.
4. Ansatte skal være åpne for at mobbing og krenking kan forekomme.
5. Det gjennomføres jevnlig observasjon og undring om enkeltbarn og barnegruppen.
6. Det gjennomføres vurdering av de voksnes atferd og holdninger (se skjema).
7. Det utarbeides tydelige felles verdier og holdninger som praktiseres.
8. Det skal jevnlig gjennomføres fokus på gruppeledelse og sosial kompetanse.
9. Det gjennomføres kartlegging av miljøet når det er behov (se skjema).
10. Vi skal ha oversikt over situasjonen.
11. Det gjennomføres jevnlig diskusjoner og refleksjoner på alle områder i barnehagens praksis.

Selv om barnet har profesjonelle voksne rundt seg i barnehagene, er det fortsatt foreldrene som kjenner barnet best og er ekspert på eget barn. Alle foreldre har derfor det grunnleggende ansvar for barna sine, og må melde ifra til barnehagen dersom de har mistanker om at krenkende atferd forekommer i barnehagen. Dette gjelder ikke bare deres eget barn, men også andres barn. Foreldre er barnas viktigste rollemodeller, og de må være bevisste på hvordan de selv opptrer.

VOKSNE SOM KRENKER OG MOBBER

Alle ansatte skal ha kompetanse til å se når andre ansatte krenker og mobber barn og unge, og vite hvordan dette skal håndteres. Vi har nulltoleranse for mobbing eller andre krenkelser fra voksne mot barn, at det er plikt til å varsle ledelsen og å ha rutiner for håndtering av slike saker.

Voksne som krenker kan for eksempel latterliggjøre og bruke ironi, himle med øynene eller trekke på skuldrene, omtale et barn negativt (snakker nedsettende om eller til barn eller gir dem karakteristikker), utestenge barnet fra sosiale fellesskap, skjenne eller true.

TILTAK NÅR MOBBING/KRENKENDE ATFERD OPPSTÅR:

Det skal reageres straks når krenkende atferd avdekkes. Det skal gripes inn, det skal varsles og undersøkes før tiltak settes inn. Tiltaks - aktivitetsplikt iverksettes øyeblikkelig. Pedagogisk leder, avdelingsleder og virksomhetsleder skal informeres.

Tiltak:

- Samtaler med involverte barn
- Samle inn all nødvendig informasjon
- De ansatte informeres og blir oppfordret til å observere de involverte barna, utarbeide felles strategi relatert til atferden.
- Foreldrene til barna som er involvert informeres og kalles inn til samtale.
- Møte med foreldre hver for seg eller sammen (dette kommer an på saken), bli enige om tiltak som skal iverksettes for å stanse mobbingen.
- Vurdere å informere hele barnegruppen.
- Vurderer å opprette et sosialt nettverk rundt barnet som utsettes for atferden.
- Vurdere å ta saken opp i tverrfaglige team.
- Evaluering etter 1-2 uker
- Oppfølgingssamtaler med de involverte barna.
- Oppfølgingssamtaler med foreldrene.
- Evaluering videre en gang pr måned inntil saken er løst.

TILTAK AKTIVITETSPLIKT

Dersom det oppstår en bekymring som tyder på at krenkelser/mobbing er til stede, trer aktivitetsplikten inn.

Steg 1 - En bekymring oppstår for eksempel ved at:

- En eller flere personer får mistanke om eller kjennskap til at mobbing kan være til stede. Her er det en plikt til å gripe inn om en er vitne til krenkelser eller mobbing.
- Foreldrene har observert endringer hos barnet, eller at barnet har fortalt noe hjemme og foreldrene ber om en samtale. Her skrives et skriftlig kort referat med plan for å undersøke nærmere og dato for neste møte.
- Barnet sier eller viser gjennom endringer i atferd at det ikke har et trygt og godt barnehagemiljø.

Steg 2 - Del bekymringen og varsle

Varsle pedagogisk leder og avdelingsleder (eller delegert person i barnehagen) hvis du har mistanke om eller kjennskap til at enkeltbarn, eller flere barn i en barnegruppe, ikke har et trygt og godt barnehagemiljø. Det er avdelingsleder ansvar å håndtere og følge opp.

Varsle foreldrene. I alvorlige tilfeller varsler virksomhetsleder eier av barnehagen.

Dersom en som arbeider i barnehagen får mistanke/kjennskap til at:

- En annen som arbeider i barnehagen krenker/mobber et barn, skal vedkommende straks varsle barnehagens avdelingsleder.
- Avdelingsleder eller virksomhetsleder krenker/mobber et barn, skal vedkommende varsle barnehagens eier direkte.

Steg 3 - Undersøke

- **Undersøkelsesplikt.** Avdelingsleder/pedagogisk leder vurderer tiltak:
- Observer barnet/barnegruppen
- Observere samspill barn – voksen, kartlegge de voksnes relasjoner
- Se på konteksten: hvor er de voksne i leken, plassering av barn i grupper
- Kartlegge barnehagens psykososiale miljø (vedlegg)
- Logg/observasjonsskjema

Steg 4 - Analyse

For å sette inn tiltak, må en først gjøre en analyse og ha et mål. I denne prosessen kan en for eksempel bruke verktøy som pedagogisk analyse eller kontekstmodellen (hente inn spesialpedagoger som har kompetanse på dette)

Steg 5 - Tiltak

Dersom undersøkelser avdekker at barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø, har en altså en tydelig plikt til å sette inn tiltak.

Dersom det er tiltak som går over tid og som er sammensatte, skal det utarbeides en skriftlig plan som skal arkiveres i henhold til retningslinjer (Barnemappe i Public Oppvekst og personalmappe i Public 360.)

Steg 6 - Evaluering

Barnehagen skal følge opp saken og evaluere om tiltakene de har satt inn har hatt den tilsiktede virkningen. Foreldre og barn (barnesamtale) skal involveres i evalueringen av tiltakene. Dersom evalueringen viser at barn og unge fortsatt opplever mobbing og andre krenkelser, skal evalueringen føre til at det iverksettes andre, eller mer intensive tiltak. Barnehagen har en omsorgsplikt. Saken er ikke løst før de det gjelder har et trygt og godt barnehagemiljø som fremmer helse, trivsel, lek, læring og sosial tilhørighet.

Steg 7 - Saken avsluttes

Saken avsluttes om barnehagen, barnet og foreldrene er enige om at barnet har et trygt og godt barnehagemiljø.

LITTERATUR/MATERIELL

For de voksne:

- Kari Lamer: Sosial kompetanse. Teoribok, håndbok
- http://www.udir.no/upload/MMM/Kvello_vennskap.pdf
- <http://laringsmiljosenteret.uis.no/mobbing/mobbing-i-barnehagen/>
- <http://www.udir.no/laring-og-trivsel/rammeplan/barnehagens-innhold/trivsel/>
- Myrna B. Shure: JEEP (jeg er en problemløser)
- Berit Bae: Det interessante i det alminnelige
- Reidar Pettersen: Mobbing i barnehagen
- Jesper Juul: Det kompetente barn
- Jesper Juul: Fra lydighet til ansvarlighet.
- Kari Pape: Fra ord til handling-fra handling til ord.
- Barne- og familiedepartementet: Hefte: Mobbing i barnehagen
- Mai Brit Helgesen: Mobbing i barnehagen
- Helle Høiby og Anja Trolle: Stopp ertingen.
- Pål Roland: Mobbeadferd
- Pål Roland: Den autoritative voksenrollen i barnehage og skole
- Ingrid Lund: Det er jo bare barn, om barnehagebarn og mobbing
- Margreta Øhman: Innenfor og utenfor
- Podcast: Tidligvakt

For barna:

- Tor Åge Bringsværd: Karsten liker å danse.
- Tor Åge Bringsværd: Ruffen- sjøormen som ikke kunne svømme.
- Tone Lie Bøttinger: Min storebror apen.
- Paul Leer Salvesen: Fy Fabian.
- Ann De Bode: Det er alltid meg de skal ta.
- Lena Klefeldt: Otto og Joppa
- Mats Wanblad: Lilleving.
- Ulf Nilsson: Den lille gutten og løven
- Per Christian Jersild: Hymir.

- Kari Saanum: Herr Alkabars nese.
- Gunn-Britt Sundstrøm: Guten i supermandrakten.
- Else Færden: den stygge drageungen.
- Birgitta Stenberg: Albert og udyret.
- Birgitta Stenberg: Hvem kan redde Albert Åberg.
- Ursula Kirchberg: Selim og Susanne.
- Egon Mathiesen: katten med de blå øynene.
- Mette Cecilie Newth: Lille Skrekk.

Annet materiell:

- Linda Palm, Lisa Sollenberg: Venner- ti store bøker - Basert på Barnekonvensjonen
- Linda Palm, Lisa Sollenberg: Ti små vennebøker Linda Palm
- Vennekort
- Kari Lamer: Du og jeg og Truls og Trine
- Steg for steg barnehage 4-6 år: InfoVest forlag
- Være sammen: Små barnspakke 2-3 år
- Være sammen: Grunnpakke 4-5 år
- Grønne tanker- glade barn: Inped
- Følelseskoppene
- Bussen
- LINK til livet materiellet (livsmestring i norske klasserom)
- Anna Fiske Følelsesbiblioteket
- Gledingbøker
- Tips fra Trygg i Fjell [TRYGG i FELLESSKAP-modellen \(tryggifjell.no\)](http://tryggifjell.no)
- Udir: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/stottemateriell-til-rammeplanen/trivselsveileder/>

VEDLEGG

Tiltaksplan når mobbing /krenkelser skjer

TILTAK	ANSVAR	GJENNOMFØRT SIGN OG DATO
<p>1. Den som observerer mobbing/krenkende atferd informerer avdelingsleder straks.</p> <p>Beskriv så konkret som mulig hva som har skjedd. Hva har barna/barnet gjort? Hvordan har de voksne forholdt seg? Bli enige om tiltak videre.</p> <p>Avdelingsleder informerer virksomhetsleder. Virksomhetsleder informerer barnehageeier ved alvorlige saker</p>	<p>Den som observerer/oppdager mobbing</p> <p>Alle.</p>	
<p>2. Avdelingsmøte for den aktuelle avdelingen avholdes</p>	<p>Ped.leder og avdelingsleder</p>	
<p>3. Snakk med barna om det som har skjedd. Barnesamtale. BARNEKONVENSJONEN ARTIKKEL 12: BARNES RETT TIL Å BLI HØRT Her må det tas stilling til om barna skal snakkes med hver for seg. Be barna komme med forslag til hva vi kan gjøre videre. Sammenfatt barnas forslag med det som personalet har kommet frem til. BARNEKONVENSJONEN ARTIKKEL 13: BARNETS BESTE</p>	<p>Ped.leder.</p> <p>Eventuelt ansatt som står barna nærmest.</p>	
<p>4. Samtale med foreldre til begge parter. BARNEKONVENSJONEN ARTIKKEL 3: BARNETS BESTE</p>	<p>Ped.leder og avdelingsleder</p>	
<p>5. Informasjon til hele personalet.</p>	<p>Avdelingsleder</p>	
<p>6. Evaluering av hvordan det går etter 1-2 uker.</p> <p>Eventuelle videre tiltak.</p>	<p>Ped.leder, avdelingsleder og øvrig personal.</p>	
<p>7. Oppfølgings samtaler med foreldre.</p>	<p>Ped.leder og avdelingsleder.</p>	
<p>8. Evaluering videre kontinuerlig.</p> <p>Minst 1 gang pr. mnd./oftere ved behov.</p>	<p>Ped.leder og øvrig personal.</p>	
<p>9. Dokumentasjon</p>	<p>Avdelingsleder</p>	

Barnehagemiljøsak, lagres i Puplic Oppvekst		
Personalsak lagres i Public 360	Virksomhetsleder	

Referat fra møte vedrørende mobbing/krenkende atferd i barnehagen
(Skjemaet skal ligge i barnets mappe, kopi til foresatte)

Møtedato: _____ År: _____

Til stede på møte:

	Beskriv og konkretiser	Ansvar	Tidsfrist
Hvilke problemer skal tiltakene løse?			
Hvilke tiltak har barnehagen planlagt?			
Når skal tiltakene gjennomføres?			
Hvem skal gjennomføre tiltakene?			
Når skal tiltakene evalueres?			
Endelig vurdering av tiltak og videre arbeid:			

Dato for neste møte: _____ År: _____

Stavanger den _____

Underskrift ansatte

Underskrift foresatte

Sjekkliste 1: Personalets relasjon til barna

Spørsmål	Ja- oftest	Nei- sjelden	Videre tiltak
Er voksne i vår barnehage anerkjennende og støttende i forhold til barnas initiativ?			
Bli alle barna lagt merke til i like stor grad, uavhengig av type personlighet? (innad/utadvendt)			
Får noen barn stadig positiv oppmerksomhet fra oss voksne- mer enn andre barn?			
Får noen barn stadig negativ oppmerksomhet fra oss voksne – mer enn andre barn?			
Kan en se at det har blitt et «mønster» i at vi voksne har lettere for å tro på noen barns forklaring på konflikter enn andre i gruppen?			
Er det noen barn i gruppen som vi voksne tar mer kontakt med –og finner på flere aktiviteter med enn andre barn?			
Er det noen barn i gruppen som vi voksne tar lite kontakt med- og sjelden finner på flere aktiviteter med enn andre barn?			
Klarer vi å involvere alle barna i fellesskapet- f.eks. praten rundt bordet ved måltider?			
Har vi voksne større tålmodighet med enkelte barn i gruppen enn andre, når det gjelder å følge dem opp/hjelpe dem?			
Bli noen barn raskere avbrutt/avvist av oss voksne enn andre når de tar kontakt med oss?			
Er alle voksne bevisst på at barn ikke alltid klarer å skille spøk /ironi (vær forsiktig med bruk av spøk/ironi da ikke alle barn forstår dette)			
Legger vi voksne i barnehagen merke til hva barna trives med og retter seg etter barnas initiativ?			
Er vi voksne aktive med å bygge gode relasjoner og vennskap mellom barn?			

La sjekkliste 1 og 2 om barnehagens psykososiale miljø og voksenrollen jevnlig bli et diskusjonsgrunnlag på avdelingsmøter.

Er vår barnehage der vi vil at den skal være?

Sjekkliste 2: Psykososialt barnehagemiljø. Sjekkliste angående miljøet i barnehagen

Spørsmål	Ja-oftest	Nei-sjelden	Videre tiltak
Er miljøet i vår barnehage preget av gjensidig omsorg, anerkjennelse, varme og respekt?			
Er samspillet barna imellom preget av likeverdighet og veksling av hvem som bestemmer og hvem som til enhver tid får være med?			
Er det en trygg og avslappet tone, preget av humor, spontanitet, oppmuntring og glede?			

La sjekkliste 1 og 2 om barnehagens psykososiale miljø og voksenrollen jevnlig bli et diskusjonsgrunnlag på avdelingsmøter.

Er vår barnehage der vi vil at den skal være?

Varslingsskjema vedrørende mobbing og krenkelser

Hvem	Hvilket barn	Situasjonsbeskrivelse med dato

Varslet av: _____

Barnehagen har etter lov om barnehager vidtgående plikter når det gjelder å jobbe systematisk med å sikre et trygt og godt barnehagemiljø, som fremmer helse, trivsel, leke og læring for alle barn. Barnehageeier har ansvar for å ha system som sikrer at barnehagene driver i tråd med lover og gjeldende regelverk. I tråd med 01/21 Rundskriv om psykososialt barnehagemiljø er det fastsatt at barnehagene årlig skal gjennomføre en egenvurdering av barnehagemiljøet i den enkelte barnehage.

Egenvurderingsskjemaet skal:

- Bidra til refleksjon over egen praksis for å sikre regelverksetterlevelse og finne læringspunkter for nødvendig forbedring av barnehagens praksis.
- Være utgangspunkt for erfaringsdeling i lærende nettverk og andre aktuelle fora.

Skjemaet fylles ut og sendes til kommunalsjef barnehage i Public 360.

Virksomhetsleder har ansvaret for innholdet i skjema og for at egenvurderingen gjennomføres, og involverer aktuelle personer i lederteamet og ellers i barnehagen i arbeidet. Egenvurderingen skal være gjennomført og innsendt i forkant av møte mellom kommunalsjef barnehage og lederteamet i virksomheten, som gjennomføres hver høst.

Navn på barnehagen	
Egenvurdering er utarbeidet av	

Er barnehagens handlingsplan for et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø i aktiv bruk og oppdatert i samsvar med Stavanger kommunes rundskriv for barnehagemiljø?

Ja	Nei/delvis
Beskriv hvordan:	Beskriv nødvendige endringer og framdrift:

Har barnehagen velfungerende rutiner for å følge med på barnehagens psykososiale miljø?

Ja	Nei/delvis
-----------	-------------------

Beskriv hvordan:	Beskriv nødvendige endringer og framdrift:
------------------	--

Har barnehagen kompetanse (kunnskap, motivasjon, verdier) til å jobbe forebyggende og på en god måte med å oppfylle delpliktene i aktivitetsplanen?

Ja	Nei/delvis
Beskriv hvordan:	Beskriv nødvendige endringer og framdrift:

Sikrer barnehagen at Samarbeidsutvalget får medvirke i evaluering av barnehagens arbeide med psykososialt barnehagemiljø?

Ja	Nei/delvis
Beskriv hvordan:	Beskriv nødvendige endringer og framdrift:

Informerer barnehagen systematisk foreldre om barns rettigheter i barnehagens psykososiale barnehagemiljø?

Ja	Nei/delvis
Beskriv hvordan:	Beskriv nødvendige endringer og framdrift:

Jobber barnehagen for at alle ansatte skal praktisere holdninger og verdier som bidrar til at alle barn er inkludert og har et trygt og godt barnehagemiljø?

Ja	Nei/delvis
Beskriv hvordan:	Beskriv nødvendige endringer og framdrift:

--	--

Dato for gjennomført egenvurdering	
Er tema drøftet/planlagt drøftet i barnehagens lærende nettverk?	